

Wie niet weg is, is gezien

Heleen de Jonge van Ellemeet

FORUM is niet meer. De activiteiten van FORUM ten behoeve van de rechtspraak, zoals het uitgeven van A&MR en beheren van Migratieweb, worden door Stichting Migratierecht Nederland voortgezet. Heleen de Jonge van Ellemeet heeft de dagelijkse leiding bij Stichting Migratierecht Nederland. Met deze column stelt zij zich aan u voor.

Als relatieve buitenstaander ken ik het vreemdelingenrecht vooral als domein van politieke kijf, Europese invloeden en tergende procedurele rompslomp. Maar – zo is mij al wel duidelijk – het is ook de wereld van bevlogen advocaten en bloeiende verbanden tussen rechtshulp en wetenschap.

Ik kom uit het strafrecht. Ik werkte bij de strafsector van de Hoge Raad en ben rechter-plaatsvervanger in strafzaken in de rechtbank Noord-Holland. We kunnen strafrecht en migratierecht inmiddels wel aanpalende rechtsgebieden noemen. Vaak schuurt het tussen deze twee. Dat bleek recent nog eens uit het rapport Aangifte te doen van Menno Jacobs en Anton van Kalmthout. Een vreemdeling zonder verblijfsvergunning die slachtoffer of getuige is van een misdrijf, kan niet veilig aangifte doen. Het hangt er net vanaf bij welk politiebureau hij zich meldt en welke diender hij treft of hij zijn getuigenis met een boete of detentie moet bekopen. In het rapport wordt een zaak over huiselijk geweld beschreven. Als het weer eens raak is, schakelen burens de politie in. Die komt ter plaatse en nodigt het slachtoffer uit om aangifte te doen. Zodra de verklaring van de vrouw is opgetekend wordt zij, hop, aan de vreemdelingenpolitie overgedragen. Volgt twee weken detentie – voor haar.

Dit is niet wat we bedoelen met het mantra ‘het slachtoffer centraal stellen’ in de strafrechtketen. Dergelijke praktijken staan op gespannen voet met het recht, en soms de plicht, van slachtoffers en getuigen om aangifte van een strafbaar feit te doen. Om niet van de regen in de drup te raken laten veel ongedocumenteerden dat dus wel uit hun hoofd. Wat ze uiteraard extra kwetsbaar maakt voor misbruik.

Vaak vertrouwen ongedocumenteerden niemand, behalve misschien hun advocaat

De auteurs van ‘Aangifte te doen’ dragen drie mogelijke oplossingen aan. De eerste is uitbreiding van de B8/3 Vc-regeling, die voorziet in een tijdelijke verblijfsvergunning voor slachtoffers van mensenhandel die aangifte doen. Dat zou bij meer ernstige misdrijven kunnen. De tweede is aangifte bij bijzondere volmacht. De vreemdeling blijft buiten beeld en laat bij de politie, en eventueel op de strafzitting, een gemachtigde advocaat zijn verhaal doen. Of, drie: free in, free out. Dit vergt een speciaal loket waar de politie een vreemdelingenrechtelijk gedoogbeleid voert en de aangever ‘uitstel van vertrek’ kan krijgen voor de duur van de opsporing en vervolging. Op drie politiebureaus in Amsterdam Zuid-Oost loopt een pilot met een dergelijk veilig loket. Bij die pilot zijn ook lokale belangenorganisaties betrokken.

Aan ieder van deze oplossingen kleven problemen. Ze vereisen nieuwe regelgeving, doorkruisen het ondervragingsrecht van de verdediging of zijn kwetsbaar voor misbruik. Volgens Jacobs en Van Kalmthout is het grootste probleem echter het wantrouwen van ongedocumenteerden jegens de politie. Vaak vertrouwen zij überhaupt niemand, behalve misschien hun advocaat. Dat wantrouwen jegens de politie is vooralsnog gerechtvaardigd en bij velen zo diepgeworteld dat zij zelfs niet naar een speciaal loket voor veilige aangifte zouden durven gaan. Bang om in een val trappen.

Mede om deze reden hebben Jacobs en Van Kalmthout een voorkeur voor de aangifte bij volmacht. Ik kan mij echter nauwelijks voorstellen dat die figuur in de dagelijkse praktijk van opsporing en vervolging makkelijk ingang zal vinden en veel zoden aan de dijk zal zetten. Ik kijk daarom wel met lichte hoop naar de pilot in Zuid-Oost. Positieve ervaringen met een veilig loket kunnen wellicht het beeld doen kantelen dat ongedocumenteerden, zelfs als zij slachtoffer zijn van een strafbaar feit, de politie beter kunnen mijden.